Utjecaj društvenih mreža na profesionalizam liječnika

Vujević, Filip

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, School of Medicine / Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:105:806754

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Dr Med - University of Zagreb School of Medicine Digital Repository

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
MEDICINSKI FAKULTET

Filip Vujević

Utjecaj društvenih mreža na profesionalizam liječnika

Diplomski rad

Zagreb, 2018.

Ovaj diplomski rad izrađen je na Katedri za Medicinsku sociologiju i ekonomiku zdravstva Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, pod vodstvom doc. dr. sc. Tee Vukušić Rukavina, dr. med. i predan je na ocjenu u akademskoj godini 2017./2018.

SADRŽAJ

1. Uvod **1**

2. Društvene mreže **3**

2.1. Facebook 3

2.2. Twitter 4

2.3. YouTube 5

2.4. Instagram 5

2.5. LinkedIn 5

3. Utjecaj društvenih mreža na društvo **6**

4. Digitalni profesionalizam **8**

5. Temelji digitalnog profesionalizma **9**

6. Prednosti i nedostaci korištenja društvenih mreža **16**

6.1. Prednosti korištenja društvenih mreža 16

6.2. Nedostaci korištenja društvenih mreža 18

7. Zaključak **20**

8. Zahvale **22**

9. Literatura **23**

10. Životopis **26**

Sažetak

Filip Vujević
Utjecaj društvenih mreža na profesionalizam liječnika

Društvene mreže, poznate i kao Web 2.0. u današnje vrijeme imaju neporeciv i neizmjeran utjecaj na živote svih ljudi. Stoga, ne čudi što se takvom trendu i utjecaju nisu mogli oduprijeti niti liječnici, čime se promijenila njihova uloga i odgovornost u društvu. Porast korištenja društvenih mreža, koji je u posljednjih nekoliko godina eksponencijalno rastao, izblijedio je granice između liječnikova privatnog i profesionalnog života što liječnicima predstavlja novi izazov s kojim se moraju suočiti u ovo informatičko doba. Medicinski profesionalizam koji obavezuje liječnika na poštivanje normi kojima se vodi u svome radu definira se kao sustav vjerovanja o načinu na koji je najbolje organizirati i pružiti zdravstvenu zaštitu, pozivajući se na svoje djelatnike da zajednički obznane što javnost i individualni pacijenti mogu očekivati glede zajedničkih kompetencija i etičkih vrijednosti te uz to izgrađeno povjerenje osigurati sredstva medicinskim profesionalcima da ispune ta obećanja. Stoga, zbog utjecaja koje društvene mreže imaju na liječnika, bilo je potrebno uvesti novi termin „E-profesionalizam“ kojeg definiramo kao stajališta i ponašanja koji odražavaju tradicionalne paradigme profesionalizma zdravstvenih djelatnika manifestirane kroz digitalne medije. Zbog brojnih prednosti i nedostataka koje društvene mreže imaju u svijetu medicinskog profesionalizma, liječnik im se mora nužno prilagoditi. Iako znamo da nije jednostavno stvoriti granicu između osobnog i profesionalnog, veoma je važno održati transparentnost i uspostaviti jasne ciljeve korištenja usluga kada društvene mreže liječnik koristi u profesionalne svrhe.

Ključne riječi: društvene mreže, medicinski profesionalizam, digitalni profesionalizam

Abstract

Filip Vujević

Influence of social media on professionalism of physicians

In today's world, social networks, also referred to as Web 2.0, have an undeniable and immeasurable influence on the lives of all people. Therefore, it is not surprising that even physicians can not resist that trend and influence, whereby their function and responsibility underwent the change in society. The increased use of social networks that has grown exponentially in the last few years has blurred the lines between physician's personal and professional lives and it presents a new challenge that physicians must face in this informatics era. Medical professionalism that commits a physician to respect social cues that he is led by at work is a belief system about how best to organize and deliver health care, and calls on group members to jointly declare what the public and individual patients can expect regarding shared competency standards and ethical values, and to implement trustworthy means to ensure that all medical professionals live up to these promises. Because of the influence that social media have on physicians, there was a need to implement new terminology called „E-professionalism" that is defined as the attitudes and behaviors reflecting traditional professional paradigms, but manifested through digital media. Because of the numerous benefits and disadvantages of social networks in the world of medical professionalism, it is necessary for physicians to adapt to them. Although it is known that it is a difficult task to separate personal and professional boundaries, it is very important to be transparent and to clearly establish the objectives and use of the services when engaged in social networks as a professional.

Keywords: social networks, medical professionalism, digital professionalism

1. Uvod

Sveprisutnost interneta u današnjem svijetu kojeg koristimo na poslu, u kući, na računalima ili mobilnim uređajima je doveo do rađanja modernog informatičkog doba kakvog danas poznajemo. Liječnici, kao i mnogi drugi profesionalci, svakim danom na sve različitije načine koriste internet kao koristan izvor podataka na poslu dok usporedno s tim stvaraju život u digitalnom svijetu u kojem mogu dijeliti misli, novosti i sadržaje. Za razliku od prijašnjih napredaka u komunikaciji, kao što su telefon i e-mail, nerazdvojiva otvorenost društvenih mreža i samopublikacije, u kombinaciji s poboljšanim mogućnostima pretraživanja na internetu, mogu otežati odvajanje profesionalnog od osobnog života pojedinca u digitalnom svijetu. Zajednički, ove promjene stvaraju izazove i prilike u smislu ponašanja na društvenim mrežama koje zahtijevaju od liječnika da razmotre evoluciju profesionalizma u digitalnom svijetu [1].

Društvene mreže su definirane kao internetske stranice i aplikacije koje omogućavaju korisnicima kreiranje, dijeljenje i komentiranje sadržaja. One su platforme koje omogućuju društveno umrežavanje [2]. Posljednjih godina, korištenje društvenih mreža u digitalnom svijetu raslo je eksponencijalno, a korištenje internetskih platformi kao što su Twitter, Facebook ili YouTube, uz mnoge druge, je sve zastupljenije kod liječnika i studenata zbog različitih ciljeva, kako za osobne tako i za profesionalne potrebe, unatoč tomu što ne postoji jasna informacija o tome na koji način ih koriste [3]. Iako su društvene mreže izvorno napravljene za korištenje u osobne svrhe, danas se učinkovito koriste u poduzećima raznih veličina radi reklamiranja vlastitih proizvoda i usluga te za komunikaciju s trenutačnim i potencijalnim potrošačima [4].

Profesionalizam zdravstvenih djelatnika/medicinski profesionalizam predstavlja sustav vjerovanja o načinu na koji je najbolje organizirati i pružiti zdravstvenu zaštitu, pozivajući svoje djelatnike da zajednički obznane što javnost i individualni pacijenti mogu očekivati glede zajedničkih kompetencija i etičkih vrijednosti te uz to izgrađeno povjerenje osigurati sredstva medicinskim profesionalcima da ispune ta obećanja. Da bi medicinski profesionalizam funkcionirao učinkovito moraju postojati interaktivne, učinkovite i opravdane metode za raspravljanje, definiranje, određivanje stavova i etičkih vrijednosti

koje medicinske profesionalce mora voditi kroz rad u medicini [5]. Kao posljedica sve izraženijeg djelovanja društvenih mreža na medicinski profesionalizam, etiku i privatnost, razvio se novi oblik profesionalizma pod nazivom *"E-profesionalizam"* koji se definira kao stajališta i ponašanja koji odražavaju tradicionalne paradigme profesionalizma zdravstvenih djelatnika manifestirane kroz digitalne medije [6].

Sasvim je jasno da je rasprostranjeno korištenje digitalnih medija donijelo mnoge koristi, ali je također stvorilo nove izazove, uključujući i velik broj izazova za medicinske profesionalce. Tradicionalno, društveni ugovor medicine i društva je ovisio o stupnju razdvojenosti između njih s ciljem da njihove uloge i odgovornosti budu jasno podijeljene. Prisutnost digitalnih medija je narušila odnos medicine i društva tako da su granice između profesije i društva postale propustljivije i slabije određene. Ovo ne znači da je društveni ugovor izgubio svoju vrijednost, nego je vjerojatnije reći da je za profesionalca sve teže držati se tradicionalnih vrijednosti društvenog ugovora u društvenom kontekstu o čemu govori široko korištenje digitalnih medija [7].

Društvene mreže u digitalnom svijetu pružaju mnoge koristi liječnicima, uključujući oglašavanje, umrežavanje s kolegama, privolijevanje novih pacijenata i komunikaciju s njima. Uz te prednosti, liječnici moraju biti svjesni i mnogih zamki. Bez obrazovanog i pažljivog pristupa društvenim mrežama, liječnikov profesionalni identitet može biti uništen zbog njegove ili njezine internetske aktivnosti, a liječnikova prisutnost u digitalnom svijetu donosi više štete nego koristi [8].

Integracija tradicionalnih vrijednosti u medicini (privatnost, povjerljivost, komunikacija oči u oči, službeni odnos) s kulturom društvenih mreža (koja ima cilj vrednovanja otvorenosti, povezanosti, transparentnosti i neslužbenosti) predstavlja kako priliku, tako i izazov za profesionalizam zdravstvenih djelatnika [9].

2. Društvene mreže

Definicija društvenih mreža je široka i konstantno se razvija. Izraz se općenito koristi za internetske stranice i aplikacije koje omogućavaju pojedincu i zajednici okupljanje i komuniciranje; dijeljenje informacija, ideja i osobnih poruka, fotografija i ostalog sadržaja; i, u nekim slučajevima, suradnju s drugim korisnicima u stvarnom vremenu. Liječnici se najčešće priključuju internetskim zajednicama da bi čitali nove stručne članke, poslušali stručnjake, proučili razvoj medicine te se posavjetovali s kolegama zbog bolesnikova problema. Na njima mogu dijeliti slučajeve i ideje, vježbati izazove upravljanja, stvarati preporuke, širiti svoje istraživanje, prodavati usluge ili se angažirati u promoviranju zdravlja. Društvene mreže se nazivaju i „Web 2.0“, a prema svrsi i funkcionalnosti ih možemo podijeliti na [10]:

- Stranice za društveno umrežavanje (Facebook, Google+, Twitter)
- Stranice za profesionalno umrežavanje (LinkedIn)
- Stranice za dijeljenje sadržaja (YouTube, Pinterest)
- Stranice za stvaranje sadržaja (blogovi (Tumblr) i mikroblogovi (Twitter))
- Stranice za prikupljanje/dijeljenje znanje (Wikipedia)
- Stranice za virtualnu stvarnost i igranje igara (Second life)

U ovom radu, naglasak će biti na one društvene mreže u kojima brojnost korisnika ima najviše utjecaja na profesionalizam medicinskih djelatnika.

2.1. Facebook

"Ako nisi na Facebook-u, kao da niti ne postojiš." [11]

Rečenica kojom započinje predstavljanje Facebooka je zapravo popularna poštapalica koja najbolje ocrtava njegovu trenutačnu popularnost i utjecaj te popularne društvene mreže na današnje društvo u kojem živimo. Facebook je 2004. godine osnovao Mark

Zuckerberg, tadašnji student Harvarda s ciljem olakšavanje komunikacije i razmjene informacija unutar tog Sveučilišta. Prema statističkim podacima [12], Facebook je u zadnjem tromjesečju 2017.godine imao 2,2 milijarde aktivnih korisnika (oni koji su se prijavili na stranicu u zadnjih 30 dana), a 1,74 milijarde ljudi koristi Facebook aplikaciju na svojim pametnim telefonima. U Hrvatskoj je 2018.godine bilo registrirano 1,9 milijuna korisnika Facebooka [11].

Ova društvena mreža omogućuje dijeljenje fotografija, video uradaka i komentara. Prihvaćanjem zahtjeva za prijateljstvom, osoba dopušta pristup svom profilu koji sadrži informacije o datumu rođenja, statusu veze i interesima. Facebook „prijatelji“ mogu učitati video uratke i fotografije te označavati druge (stavljanje virtualne oznake imena na osobu sa slike ili video uratka). Facebook „prijatelji“ mogu pisati međusobno po „zidovima“ (virtualne bilježnice na kojima prijatelji razmjenjuju poruke koje su vidljive drugima). Privatne poruke se također mogu slati ovom stranicom [13].

Prema radu Thompsona i sur. [14], 45% studenata medicine i specijalizanata koristi Facebook. Godine 2008., Salaway i sur. su utvrdili da 49,7% studenata komunicira sa svojim kolegama o nastavnom sadržaju preko društvenih mreža. Potaknuti ovim visokim postotkom Gray i sur. provode istraživanje o korištenju Facebooka među studentima medicine i istražuju načine na koje Facebook može imati utjecaj u edukacijske svrhe. Njihovo istraživanje je ukazalo da se mnogi studenti radije okreću Facebooku nego internetskim stranicama fakulteta kako bi organizirali i sudjelovali u grupama za učenje. Budući da je nadzor ili savjetovanje u ovakvim grupama dosta ograničeno, Gray i sur. preporučuju da nastavnici nadgledaju i upravljaju ovim grupama. Međutim, istraživači su također otkrili da neki studenti žele da Facebook ostane odvojeni prostor za učenje nedostupan osoblju fakulteta. Studenti žele održati privatnost svojih profila i ne žele osjetiti pritisak da moraju „dodati za prijatelja“ svoje profesore [13].

2.2. Twitter

Twitter je mikroblog koji omogućuje korisnicima objavljivanje kratkih poruka, „tweetova“, koje mogu pročitati drugi Twitter korisnici (16). Objave na Twitteru su ograničene na 140 znakova. U zadnjem tromjesečju 2017. godine imao je oko 330 milijuna mjesečno aktivnih korisnika [15]. Korisnici mogu izabrati koga će „pratiti“, a u tom slučaju primaju obavijesti svaki put kada ta osoba objavi bilo kakvu informaciju [16]. Polako se uključuje u više obrazovanje, omogućujući više dijaloga u stvarnom vremenu između studenata i profesora. Studenti imaju puno jaču ulogu pridonoseći nastavi i u tome svemu nadograđuju vlastito znanje. Samim time, tradicionalni oblik predavanja se pretvara u

društvenije, studentu orijentirano, opsežnije iskustvo [13]. Brige o mogućem negativnom utjecaju Twittera na akademsko obrazovanje su neutemeljene. George i Dellasega su svojim istraživanjem dokazali da priključenje Twittera vodi do jezgrovitije i značajnije komunikacije među studentima medicine, omogućuje stjecanje naprednijih vještina za buduće doktore za koje se očekuje da učinkovito komuniciraju s pacijentima, kolegama i drugim zdravstvenim djelatnicima [13].

2.3. YouTube

YouTube je stranica za dijeljenje video uradaka koja omogućuje korisnicima besplatno gledanje, objavljivanje i komentiranje digitalnog sadržaja. Kao i mnoge druge društvene mreže, dostupan je na mobitelima i tabletima kao i na računalima [16]. Video uradci na YouTubeu pružaju studentima informacije o mnoštvu tema [13]. Slobodnim pretraživanjem YouTubea, upisujući u tražilicu pojmove vezane za medicinu, neutemeljeno na dokazima ili bilo kakvom istraživanju, zamjetan je velik broj video uradaka koji su vezani za medicinu kojima je cilj da studentima svojim jednostavnim predavanjima olakšaju shvaćanje složenog gradiva.

2.4. Instagram

Instagram je pretežito mobilna aplikacija koja omogućuje korisnicima snimanje fotografija i kratkih video uradaka, koje oni potom mogu objaviti svojim Instagram pratiteljima, kao i povezati objavu s drugim društvenim mrežama kao što je Facebook [16]. Instagram trenutno broji oko 700 milijuna mjesečno aktivnih korisnika [17]. Prema istraživanju Royal Society of Public Health (RSPH) na uzorku od 1479 ljudi u rasponu godina od 14-24, od svih društvenih mreža, Instagram ima najlošiji utjecaj na mentalno zdravlje mladih [18].

2.5. LinkedIn

LinkedIn je poslovno orijentiran servis kojem se može pristupiti preko internetskih stranica i mobilnih aplikacija. Prema podacima iz travnja 2017.godine, LinkedIn je imao oko 500 milijuna članova u 200 zemalja, od toga više od 106 milijuna aktivnih članova [19].

3. Utjecaj društvenih mreža na društvo

Društveni ugovor se može opisati kao određivanje odnosa između medicine i društva i kao takav predstavlja temelj medicinskog profesionalizma. Medicina i medicinska nauka se prilagodila širem društvenom kontekstu u kojem su smješteni. Rasprostranjeno korištenje digitalnih medija je imalo veliki utjecaj na društvo i profesiju, što predstavlja rastuću paletu izazova medicinskom profesionalizmu [7].

Deset obaveza medicinskog profesionalizma prema radu Kordkheili i sur. [9] su:

1. profesionalna kompetencija
2. iskrenost s pacijentima
3. povjerljivost s pacijentima
4. održavanje prikladnog odnosa s pacijentima
5. poboljšanje kvalitete skrbi
6. poboljšanje dostupnosti skrbi
7. pravedna distribucija ograničenih resursa
8. znanje utemeljeno na znanosti
9. održavanje povjerenja upravljanjem sukoba interesa
10. profesionalna odgovornost

Kako bismo shvatili izazove koji utječu na medicinski profesionalizam, prvo ćemo razmotriti različite načine na koje digitalni mediji mogu imati pozitivne i negativne utjecaje na naše svakodnevne živote [7]:

- Korištenje digitalnih medija je značajno proširilo mogućnosti međusobne komunikacije. Iako je ova činjenica prihvaćena bez presedana i s entuzijazmom, izbrisane su neke društvene konvencije (kao što su pristojnost i poštovanje), dok pruža nove prilike za nesmotrene akcije i interakcije, pogotovo korištenjem društvenih mreža.

- Korištenje digitalnih medija je ubrzalo brzinu i razmjer naših akcija. Dotad nepojmljiv broj informacija može se primiti odmah gdjegod postoji internetska veza, omogućujući nam komunikaciju i suradnju s drugima neovisno o prostoru i vremenu. Kakogod, proširenjem pristupa izvorima, izgubili smo prirodnu stanku za odraz na naše živote dok su privatnost i osobno vrijeme sve više ugroženi.
- Moć interneta počiva na masovnoj povezanosti između raznih tehnologija. Iako ovo može pružiti prilike bez presedana (kao što su stvaranje nevidljive veze između uređaja i usluge), također može povećati međuovisnosti između sustava, uređaja i njihovih korisnika. Ovo znači da greška u jednom dijelu sustava može ugroziti cijeli sustav. Gubljenje uređaja ili važne internetske usluge kao što je e-mail, može imati značajni utjecaj na našu sposobnost (kao i na tuđu) da funkcioniramo profesionalno i privatno u domu.
- Internet ima sve dublju i raširenju mogućnost pamćenja s mnoštvom digitalnih medija koji prate naše korištenje istih te spremanje podataka za predstojeće analize. Ne samo da ovo ograničava našu kolektivnu mogućnost da oprostimo i zaboravimo, stvara i prisilne panoptičke odnose (nekoliko pojedinaca može anonimno proučavati mnoge druge) između internetske tehnologije i onih koji ih koriste.

4. Digitalni profesionalizam

Digitalne tehnologije imaju neporeciv utjecaj na zdravlje. Bezbroj internetskih stranica, blogova, vlogova i aplikacija promijenili su ponašanje javnosti prema zdravlju opskrbljujući ju s više informacija o zdravlju nego što im je prije bilo dostupno. Za profesionalce u medicini, razvoj društvenih mreža je također izmijenio njihovu ulogu i profesionalnu odgovornost u društvu [20]. Iako načela i obaveze profesionalaca u medicini već postoje, Greysen i sur. [21] smatraju da mnogi liječnici imaju poteškoće s primjenom tih načela zbog najmanje tri razloga. Prvo, neki od internetskih sadržaja koji se smatraju neprofesionalnim kako u medicinskoj literaturi, tako i u medijima ne moraju nužno jasno rušiti postojeća načela medicinskog profesionalizma. Naprimjer, neki liječnici ne shvaćaju da objavljivanje fotografija izvan dužnosti na društvenim mrežama može povući pitanja javnosti o neprofesionalnom ponašanju, pogotovo ako se podrazumijeva intoksikacija alkoholom. Druga i povezana briga je da mnogi ljudi imaju povećan osjećaj slobode tijekom svojih internetskih aktivnosti. Posebno društvene mreže mogu izazvati percepciju anonimnosti i izdvojenosti od društvenih normi i posljedica svojih aktivnosti na internetu. Medicinski profesionalci mogu reći ili napraviti stvari koje ne bi rekli osobno, kao što su odavanje povjerljivih informacija (uključujući fotografije pacijenata) ili iskazivati nepoštovanje govorom i/ili ponašanjem prema njihovim kolegama ili pacijentima i njihovim obiteljima. Treće, potencijalni utjecaj ovakve indiskrecije je puno veći nego kod tipične interakcije oči u oči zbog širokog dosega ovog medija. Dok liječnici moraju uvijek biti oprezni da izbjegnu kršenje prava pacijenata na povjerljivost, pogreška učinjena na internetu može imati puno veći utjecaj nego ona učinjena na ručku s kolegama.

5. Temelji digitalnog profesionalizma

„Stara umjetnost ne smije biti zamijenjena, već mora biti ugrađena u novu znanost.“
– Sir William Osler

Digitalni mediji nisu unutrašnja prijetnja medicinskom profesionalizmu. Profesionalci bi trebali koristiti digitalne medije u pozitivne svrhe na načine koji podržavaju načela skrbi o pacijentima, suosjećanja, altruizma i pouzdanosti. Trebali bi biti svjesni promjenjive prirode njihovog odnosa s digitalnim medijima i trebaju održati sposobnost za promišljeno, etično i odgovorno korištenje [7]. Porast liječničkog korištenja društvenih mreža, u kombinaciji s lakoćom pronalaska informacija na internetu, može izblijediti osobni i profesionalni identitet, postavljajući nova razmatranja za medicinskog profesionalca u informatičkom dobu. Profesionalni pristup je imperativ u ovom digitalnom dobu da bi se održala povjerljivost, iskrenosti i povjerenje u medicinsku struku. Iako mogućnost liječnika za korištenjem društvenih mreža, blogova i medijskih stranica u osobne i profesionalne svrhe treba ostati očuvana, preporučljiv je proaktivni pristup koji uključuje aktivno upravljanje osobne prisutnosti na internetu i donošenje odluka o odavanju povjerljivih informacija [1].Društvene mreže imaju dosta prednosti, kao što su dostupnost široj publici, niska cijena, brza komunikacija i brzo ažuriranje, ali postoje i rizici vezani uz dezinformacije i održavanje povjerljivosti pacijentovih podataka [3]. Ellaway i sur. [7] u svom radu iznose okosnicu digitalnog profesionalizma utemeljenu na konceptima vještine, ugleda i odgovornosti:

- Vještina: Profesionalci u digitalnom svijetu bi trebali djelovati učinkovito i sigurno koristeći digitalne medije, bez neprikladnog iskorištavanja vremena i resursa, izbjegavajući nepotreban rizik i distrakcije. Profesionalci trebaju moći izabrati prikladan medij da zadovolji njihove potrebe kako bi ih koristili sigurno i učinkovito te upotrebljavali prikladno u edukacijske svrhe. Profesionalci bi također trebali misliti na sigurnost, povjerljivost i jasnoću u svako vrijeme prema informacijama koje iznose i koriste. Zdravstvene podatke ne smiju tretirati olakotnije nego što bi tretirali pacijente i kolege od kojih je to došlo.

- Ugled: Profesionalci u digitalnom svijetu trebaju održavati svoj ugled kao osnovu za povjerenje koje im javnosti pridaje. Profesionalci trebaju pretpostaviti da ono što rade na internetu ostaje zauvijek. Ne samo da se profesionalci moraju ponašati prikladno i s puno poštovanja na svim mjestima sa svim medijima svaki put, trebaju izbjegavati objavljivanje bilo čega što ne bi mogli obraniti kao prikladno na sudu ili ispred disciplinske komisije. Većina profesionalaca će vjerojatno imati internetsku prisutnost izvan medija koje kontroliraju, i na stranicama gdje pacijenti ocjenjuju svoje liječnike, i općenito na društvenim mrežama. Profesionalci u digitalnom svijetu trebaju aktivno održavati profesionalnu prisutnost na internetu i trebaju čuvati svoj ugled i identitet protiv digitalnih napada i lažnih predstavljanja.
- Odgovornost: Profesionalci su u digitalnom svijetu odgovorni za sve postupke koje obavljaju na medijima koje koriste. Sukladno tome, trebaju težiti razvijanju i održavanju pozitivnog i djelotvornog ponašanja koji je povezan s korištenjem digitalnih medija. Trebaju biti primjer pozitivnog ponašanja u korištenju digitalnih medija drugima, uključujući svoje studente, kolege i pacijente. Profesionalci trebaju raditi na način koji je skladan s legalnim i etičkim parametrima koji je primjenjiv u kontekstu njihove kliničke i edukacijske prakse, pogotovo pri određivanju profesionalne granice pri komunikaciji sa svojim pacijentima. Profesionalci ne smiju podržavati niti sudjelovati u neprikladnom ponašanju na bilo kojem digitalnom mediju. Načini protestiranja i neslaganje koristeći digitalne medije (kao što su zviždanje, propitkivanje društvene politike ili zagovaranje zdravstvene politike) trebaju se poduzimati prikladno i profesionalno.

Povećano korištenje aplikacija koje su karakteristične za Web 2.0. od strane studenata medicine je potencijalni problem za bioetiku i medicinsku edukaciju. Iako implementacija takvih tehnologija predstavlja prednost studentima u učionici, jasno je da ovakvo liberalno korištenje medija može predstavljati ugrozu kako profesionalizmu, tako i povjerljivosti [22]. Ellaway i sur. [7] su stvorili koncept temeljen na 4 koraka na kojem bi se povećala svjesnost o odgovornom ponašanju na internetu :

- Svjesnost: Studenti i predavači moraju biti svjesni dinamike i širine medicinskog profesionalizma u digitalnom svijetu. Predlažu da se ovo ostvari kroz učestale procjene studentskih potreba i korištenja digitalnih medija u svim stadijima njihovih medicinskih karijera radije nego uključenja u fakultetski kurikulum. Vjerojatnost generacijskih razlika u shvaćanju korištenja digitalnih medija pruža konstruktivne prilike za diskusiju i raspravu, pored igranja uloga i simulacije koje bi potaknule studente i njihove predavače u razvijanju snažnog i učinkovitog osjećaja za medi-

cinski profesionalizam u digitalnom svijetu.

- Uvrštenje: Medicinski profesionalizam u digitalnom svijetu ne smije se podučavati odvojeno od ostalih kurikularnih tema niti kao neovisna vještina. Stoga smatraju da bi trebao biti uklopljen u cjelokupni kurikulum. Naprimjer, korištenje digitalnih uređaja uz postelju može pomoći studentima da razviju tehničke sposobnosti, dok njihovi predavači mogu ukazati na prikladno profesionalno korištenje ručnih uređaja tijekom konzultacije s pacijentima. Također, to bi dovelo i do ukrštenja s mnogim drugim temama, kao što je komunikacija (učenje kako koristiti digitalne medije ne gubeći važne neverbalne znakove) i promoviranje (podučavanje kako savjetovati i naučiti pacijente na kojim internetskim stranicama mogu naći savjete o zdravlju). Profesionalci u digitalnom svijetu moraju također biti uključeni u razvoj kompetencija, prekretnica i prosljeđivanja profesionalnih aktivnosti kako bi osigurali prikladne razine neovisne prakse uključujući korištenje digitalnih medija.
- Procjena: Zajedno s ostalim aspektima kurikularne promjene, zahtijevanje da kompetencije budu procijenjene može pomoći u promoviranju njene legitimnosti i vrijednosti u širem programskom smislu. Stjecanje i održavanje vještine medicinskog profesionalizma u digitalnom svijetu mora biti uklopljeno u procjene na prikladne načine i usklađeno sa studentskom razinom učenja i njihova korištenja digitalnih medija. U skladu sa širenjem koncepta profesionalizma, treba uključiti mnoštvo metoda uključujući procjene na radnom mjestu i osvrt kolega. Nadalje, ispravljanju studenata moralo bi se pristupiti drugačije kada postoje prijestupi koji kompromitiraju pacijentovu privatnost ili drugih, i/ili koleginu ili reputaciju institucije.
- Proaktivna odgovornost : Odgovornost i proaktivna odgovornost pružaju vezu između osobnog i profesionalnog korištenja digitalnih medija. Pravila ponašanja, statuti, smjernice i pravila koje određuju profesionalno ponašanje se moraju ažurirati da obuhvate korištenje digitalnih medija. Prema očitom nesimetričnom davanju pažnje rizicima i negativnostima korištenju digitalnih medija u medicini, ove promjene moraju naglasiti konstruktivno korištenje digitalnih medija (kao što je korištenje digitalnih medija da bi se olakšalo upravljanje skrbi pacijenta) jednako kao i određivanje granica, rizika i potencijalnih negativnih ishoda.

Zahvaljujući svom potencijalu, praktični pristupi i smjernice za korištenje društvenih medija kojima bi se vodili profesionalci u medicini moraju obuhvaćati više od liste „smiješ i ne smiješ raditi“ i moraju izraziti više od izbjegavanja negativnog ponašanja. Smjernice bi radije trebale pružiti preporuke za pažljivu, efektivnu prisutnost na društvenim mrežama koja odgovara uvjetima usluge koja je specifična za platformu, profesionalnim standardima i organizacijskoj politici. Mogu se naći smjernice kojima bi se trebali voditi liječnici na internetu, a uključuju sljedeće savjete [23]:

Postavi svoje ciljeve

Društvene mreže su širok krajolik sastavljen od mnogo platformi koje se mogu iskoristiti u razne svrhe, uključujući skupljanje informacija, povezivanje s drugim profesionalcima, marketing, širenje ideja i razvijanje osobnog brenda. Pravilno iskorištavanje društvenih mreža zahtjeva ciljanu publiku i jasnu svrhu.

Štiti pacijentovu privatnost i povjerljivost

Pod ovim se podrazumijeva svaki oblik komunikacije uključujući pisanu, verbalnu, e-poštu, mailing listu, raspravljačke odbore na internetu i društvene mreže. Platforme društvenih mreža – čak i one s privatnim računima, uskim krugovima ili zatvorenim grupama – ne mogu pružiti razinu sigurnosti koja bi podržala specifičnu raspravu o pacijentu.

Prouči politiku svog poslodavca i drži je se čvrsto

Pružatelj zdravstvene usluge je odgovoran za proučavanje i prianjanje za politiku institucije u kojoj je zaposlen. U nekim situacijama, zaposlenik će jasno morati reći da su mišljenja njegova ili njezina, a ne njegovog ili njezinog poslodavca ili profesionalne organizacije.

Preuzmi odgovornost za ono što objavljuješ

Stvaranje dodatnog računa pod drugim imenom na društvenim mrežama može biti praktično rješenje za korisnike koji žele odvojiti objave od njezinog/njegovog javnog ili profesionalnog identiteta. Međutim, većina smjernica društvenih mreža ne preporučuju anonimno sudjelovanje na društvenim mrežama. Od anonimnosti se ne treba očekivati nemogućnost povezivanja s komentarima na društvenim mrežama. Korisnici društvenih mreža su uspješniji priznavanjem visoko javne i identificirajuće prirode svakog objavljenog sadržaja i ne bi trebali zamijeniti forume društvenih mreža s privatnom korenspodencijom. Iako većina platformi društvenih mreža dopušta brisanje objava, one ipak nikad ne mogu biti kompletno eradicirana. Izbrisani sadržaj može biti očuvan zahvaljujući spremanju

slike zaslona, preuzimanjem datoteka, e-mail obavijestima, arhiviranjem i spremanjem u predmemoriju.

Promisli prije stvaranja „dvojnog identiteta“

Čak i ako korisnik koristi društvene mreže za povezivanje s prijateljima i obitelji, on ili ona bi se mogli osjećati neugodno koristeći društvene mreže u njegovom ili njezinom profesionalnom svijetu. Stoga, neki preporučuju da korisnici stvore odvojene osobne i profesionalne račune na platformama društvenih mreža; što se smatra „dvojnim identitetom“. Iako je ova strategija mogući preferirani pristup za neke korisnike, profesionalci bi trebali razmotriti ograničenje sposobnosti kompartmentalizacije javne i osobne prisutnosti na internetu, uzrokovano povećanjem pristupačnosti i mogućnosti pretraživanja interneta.

Prakticiraj medicinski profesionalizam u digitalnom svijetu

Pružatelji zdravstvene usluge koji koriste društvene mreže bi trebali prakticirati profesionalizam na internetu kao i izvan njega. Profesionalci na društvenim mrežama trebaju biti iskreni, dijeliti informacije vezane za poboljšanje zdravlja i opovrgavati krive informacije, ispravljati dezinformacije, poštovati druge te ispravno doprinijeti dijeljenom sadržaju. Razmatrajući mogućnost potencijalnog lošeg upravljanja i odgovornosti na društvenim mrežama, profesionalac se treba voditi uputstvima Mayo klinike za ponašanje na društvenim mrežama:

- Ne laži
- Ne zabadaj nos
- Ne varaj
- Ne možeš obrisati
- Ne ukradi
- Ne otkrivaj

Kontroliraj dijeljenje informacija

Profesionalci koji koriste društvene mreže mogu iskoristiti postavke privatnosti i osobitosti grupa da stvore granice između osobnih i profesionalnih interakcija na internetu, a mogu i prilagoditi dijeljenje informacija. Pružatelji zdravstvenih usluga koji koriste društvene mreže u profesionalne i osobne svrhe moraju razumjeti kako iskoristiti ove postavke da bi njihovi profili i objave ostali javni ili privatni te iskoristiti dodatke kao što su Facebook i LinkedIn grupe i Twitter „hashtags“ da ostvare komunikaciju s drugima bez dodavanja za prijatelja, povezivanja ili praćenja.

Preuzmi agnostički pristup društvenim mrežama

Komuniciranje na internetu se razvija. Sigurno je da će tehnologije koje su popularne sada u budućnosti ustupiti mjesto novim tehnologijama koje će iskrsnuti. Pružatelji zdravstvene usluge moraju biti fleksibilni i spretni sa svojim komunikacijskim metodama kao odgovor na mijenjanje potreba korisnika i društva. Korisnici također moraju istražiti opseg mogućnosti tehnologija društvenih mreža za širenje zdravstvenih informacija te moraju razmotriti korištenje višestrukih platforma za ispunjavanje različitih ciljeva.

Nadgledaj svoj identitet na internetu

Zabluda bi bila reći da izbjegavanje društvenih mreža štiti pojedinca od identiteta u javnosti i na internetu, a gotovo je nemoguće izopćiti se sa svih stranica koji objavljuju javno dostupne informacije. Svaki pružatelj zdravstvene zaštite – čak i oni koji ne sudjeluju na društvenim mrežama ili u raspravama na internetu – treba redovito nadgledati njezinu ili njegovu prisutnost na internetu. Minimalno, ovo nadgledanje bi se trebalo obavljati upisujući njegovo ili njezino ime u često korištene pretraživače. Korištenje društvenih mreža može povećati korisnikovu kontrolu oko njegovih rezultata traženja na internetu radije nego prepuštajući ih nepoznatim izvorima i internetskim stranicama osvrta. Provodeći pretraživanje o samima sebi, korisnik treba razmotriti kako će njezin ili njegov profesionalni identitet opaziti kolega, potencijalni klijent ili student koji rezultate vidi „googlajući“ njega ili nju. Stoga, profesionalcu je jasno da pitanje nije „sudjeluje li“ on ili ona na društvenim mrežama, nego „kako“ ili radije „koliko dobro“.

Istraži mogućnosti komunikacije s pacijentima na internetu

Česta nedoumica za profesionalca u zdravstvenoj skrbi je „Je li u redu postati „prijatelj“ pacijenta?“. Ne postoji jednoznačan odgovor na ovo pitanje koje se još mora razmotriti u medicinskoj literaturi. Pružatelj zdravstvene usluge mora razmotriti velik broj faktora, kao što su je li zahtjev za prijateljstvom poslao pružatelj zdravstvene usluge ili pacijent, koji su motivi za „prijateljstvo“, povjerljivost pacijenta i pružatelja i potencijalni sukob interesa. Za neke pružatelje zdravstvene usluge, „prijateljstvo“ s pacijentom je neprikladno i nepoželjno. Međutim, može biti i prikladno u nekim slučajevima. Naprimjer, pružatelj zdravstvene usluge u maloj zajednici može iskusiti visok stupanj preklapanja u osobnim i profesionalnim interakcijama. „Prijateljski“ odnos je možda postojao prije odnosa pacijent-pružatelj. Pružatelj zdravstvene usluge može biti značajno uključen u promoviranje zdravlja koje je potpomognuto povezivanjem s pacijentima na društvenim mrežama. Ako pružatelj zdravstvene usluge odabere otvoriti njegov ili njezin profil „dodavanjem za prijatelja“ pacijenta, on ili ona mora shvatiti da profil više nije potpuno pri-

vatan. Alternativno, pružatelj usluge može razmotriti korištenje drugih platformi, kao što su profesionalni blogovi ili profilne stranice klinike za interakcije s pacijentom. Pružatelji zdravstvene usluge koji odaberu koristiti društvene mreže za interakciju s pacijentima ili potencijalnim pacijentima trebaju razmotriti raznovrsnost platformi koje mogu zadovoljiti potrebe i ciljeve pružatelja zdravstvene usluge i pacijenta.

6. Prednosti i nedostaci korištenja društvenih mreža

Kada se koriste mudro i razborito, društvene mreže i platforme nude potencijal za promoviranje individualnog i društvenog zdravlja, kao i za profesionalno razvijanje i napredovanje. Međutim, kada se koriste bezobzirno, opasnosti koje ove tehnologije predstavljaju za medicinskog profesionalca su znatne [10].

Istraživanja koja se provode ukazuju da društvene mreže mogu poboljšati medicinsku praksu te kako prisutnost na internetu može poticati kolegijalnost i podupirati profesionalno razvijanje te narodne/međunarodne veze [24]. Nažalost, na području Republike Hrvatske do sada još nije provedeno istraživanje o utjecaju društvenih mreža na profesionalizam liječnika, ali trenutno se provodi istraživanje pod naslovom „Opasnosti i prednosti društvenih mreža: E-profesionalizam zdravstvenih djelatnika“ koji za cilj ima istražiti utjecaj društvenih mreža na E-profesionalizam zdravstvenih djelatnika u Republici Hrvatskoj gdje je E-profesionalizam široko definiran kao predanost izvršavanju profesionalne zadaće, pridržavanju etičkih principa i osjetljivosti za pacijentovu dobrobit tijekom on-line aktivnosti na društvenim mrežama. Na osnovu rezultata razvit će se i testirati smjernice za poticanje razvoja E-profesionalizma zdravstvenih djelatnika.

6.1. Prednosti korištenja društvenih mreža

Velik broj prednosti korištenja društvenih mreža za komunikaciju o zdravlju su uočene za javnost, pacijente i medicinske profesionalce. Velika prednost društvenih mreža za komuniciranje o zdravlju je dostupnost i povećanje pristupačnosti informacijama o zdravlju raznim populacijskim grupama, neovisno o dobi, obrazovanju, rasi ili etnicitetu te o regiji u usporedbi s tradicionalnim komunikacijskim metodama. Iako ovakvi promjenjivi obrasci mogu umanjiti zdravstvene nejednakosti, tradicionalne nejednakosti u pristupu internetu i dalje su postojane. Nadalje, varijacije u angažmanu na društvenim mrežama prema vlastitim osobinama, godinama i spolu ukazuje na potrebu za stalnim ispitivanjima

glede jednakosti pristupa i učinkovitosti za različite korisnike. Društvene mreže se mogu iskoristiti za pružanje vrijednog i korisnog izvora kolegijalne, socijalne i emocionalne podrške osobama, uključujući one s različitim zdravstvenim stanjima/bolestima [25].

Društvene mreže omogućuju korisnicima da razviju raspravu na način koji im onemogućavaju tradicionalne internetske stranice. Međutim, ovo može stvoriti izazov kod očekivanja, odnosa, kvalitete i dosljednosti zdravstvene njege. Kako su to objasnili Moen i sur., sadašnji obrasci suradnje stvaraju nesimetričan odnos između pacijenta i pružatelja zdravstvene usluge. Ovim se ističe snažna potreba zdravstvenog djelatnika za održavanjem uloge unutar društvenih mreža u komunikaciji o zdravlju koja nije ista za pacijenta i javnog korisnika društvenih mreža [25]. Keitzmann i sur. su predložili da organizacije trebaju prepoznati i razumjeti krajolik društvenih mreža, kako bi razvili prikladnu strategiju, otkrili koliko često i kada se trebaju uključiti u razgovor te biti svjestan o tome što drugi rade i ponašati se prikladno tomu. Budući da se očekuje povećanje korištenja društvenih mreža u budućnosti, dodatne prednosti korištenja društvenih mreža u zdravstvu bi mogle biti otkrivene. Još nije poznato koliko su korisne aplikacije društvenih mreža u komunikaciji o zdravlju što zahtjeva daljnja istraživanja [25]. Prema Ventolinom radu [10], postoji nekoliko bitnih karakteristika društvenih mreža koje se mogu iskoristi u zdravstvenoj skrbi. Za liječnika su najpopularnije one stranice koje omogućuju profesionalno umrežavanje na kojima mogu sudjelovati u internetskim zajednicama, slušati stručnjake te se povezati i komunicirati s kolegom o zdravstvenom problemu nekog pacijenta. Osim o kliničkim temama, na ovim stranicama se mogu dotaknuti razne teme kao što su etika, politika, biostatistika, karijerne strategije, a također i stvaranje odnosa u medicinskom okružju. Stoga, može se reći da društvene mreže predstavljaju novi komunikacijski kanal za zdravstvene djelatnike koji im omogućuje dijeljenje i razmjenu medicinskih informacija načinom i brzinom koje prije nisu bile moguće. Također, društvene mreže pružaju mogućnost dodatne edukacije zdravstvenom profesionalcu koja mu može pomoći u njegovoj daljnjoj karijeri. Osim toga, mnoge organizacije zdravstvene skrbi, uključujući bolnice, zdravstvene sustave, profesionalna društva, farmaceutske kompanije, odvjetničke grupacije koje zastupaju pacijente i farmaceutske tvrtke koriste društvene mreže u razne svrhe. Korištenje društvenih mreža podrazumijeva komuniciranje s javnošću i pacijentima; povećavajući organizacijsku vidljivost; prodavanje proizvoda i usluga; uspostavljanje mjesta za stjecanje vijesti o aktivnostima, promocijama i humanitarnim akcijama; pružanje puta za edukaciju pacijenta; i pribavljanje korisničke usluge i podrške. Neke studije su pokazale i da liječnici polako razvijaju interes za komunikaciju s pacijentima preko interneta s nadom da će ovakav trud dovesti do „bolje edukacije, unaprjeđenja suradnje i boljeg ishoda“. Također, velika prednost društvenih mreža je i to što mogu biti

moćan alat za edukaciju javnosti i propagiranje problema javnog zdravlja [10].

6.2. Nedostaci korištenja društvenih mreža

Usprkos brojnim prednostima koje društvene mreže imaju u zdravstvenoj skrbi, postoje i nedostaci korištenja društvenih mreža u zdravstvu koji predstavljaju opasnost za medicinski profesionalizam. Jedna od glavnih mana korištenja društvenih mreža i ostalih internetskih izvora informacija o zdravlju je njihova nedostatna kvaliteta i pouzdanost. Autori medicinskih informacija koje nalazimo na društvenim mrežama su često nepoznati ili su predstavljeni ograničenim informacijama. Za razliku od medicine utemeljene na dokazima koja potiskuje anegdotalna izvješća, društvene mreže ih naglašavaju oslanjajući se na priču pojedinog pacijenta po kojoj se oblikuje kolektivno medicinsko znanje. Da bi izbjegli moguće neugodnosti s pacijentima koji dolaze dezinformirani oko svojeg stanja, medicinski profesionalac može uputiti bolesnika na vjerodostojne internetske stranice gdje je informacija kvalitetno predstavljena [10]. Uz manjak kvalitetnih informacija, veliki rizik povezan s korištenjem društvenih medija je objavljivanje neprofesionalnog sadržaja koji se može negativno odraziti na medicinskog profesionalca, studenta, ili instituciju koju predstavljaju. Društvene mreže prenose informaciju o osobnosti pojedinca, njegovim ili njezinim vrijednostima i prioritetima, i prvi dojam stečen zahvaljujući ovom sadržaju može potrajati. Primjeri ovakvog ponašanja koji se može okarakterizirati kao neprofesionalan uključuje narušavanje pacijentove privatnosti, korištenje prostog ili diskriminatornog jezika, slike seksualne sugestivnosti ili intoksikacije, negativni komentari o pacijentima, poslodavcu, ili o fakultetu. Informacije skupljene na društvenim mrežama se također mogu iskoristiti kao pomoć pri odluci o primanju pojedinca u medicinske ili profesionalne programe, primanju na specijalizaciju ili pri zapošljavanju. Stoga, ne čudi što poslodavci i odbori za specijalističko usavršavanje sada pretražuju Facebook i ostale društvene mreže prije zapošljavanja kandidata. Idealno bi bilo kada bi postavke računa i privatnosti bile postavljene tako da onemoguće širenje nečije mreže uz ograničavanje dostupnosti informacija ljudima izvan te stranice. Svaka postavka na društvenoj mreži koja omogućava korisnicima da samo prikladne informacije dijele s određenim grupama i pojedincima također treba biti iskorištena. Medicinski profesionalac bi trebao periodično pretraživati svoje vlastito ime ili druge identificirajuće informacije da bi se uvjerio da društvene mreže nisu iskrivile njegovu profesionalnu sliku u javnosti [10]. U svijetu medicinskog profesionalizma postoji i zabrinutost glede uporabe socijalnih mreža od medicinskih djelatnika koja je često usmjerena na potencijal negativnih reperkusija kao rezultat narušavanja povjerljivosti podataka o pacijentima. Neovisno o tome je li komu-

nicirao s ili o pacijentima na društvenim mrežama, narušavanje povjerljivosti podataka može rezultirati s pravnim akcijama usmjerenim na medicinskog profesionalca i potencijalno njegovog ili njezinog zaposlenika [10]. Medicinski profesionalci koji komuniciraju sa svojim pacijentima na društvenim mrežama mogli bi narušavati pacijent - medicinski profesionalac granicu čak i ako je pacijent započeo tu internetsku raspravu. Medicinski profesionalac bi se trebao upoznati s postavkama privatnosti i uvjetima ugovora za pristupanja platformama društvenih mreža na koje pristupaju da bi održali striktno privatne postavke na svojim osobnim računima. Umjesto „prijateljstva“ s pacijentima na društvenim mrežama, medicinski profesionalac može predložiti da pacijent postavi internetsku stranicu koja je namijenjena isključivo objavama koje su vezane za medicinu tako da profesionalac može održati medicinski profesionalizam. Liječnici također mogu narušavati granicu s pacijentom neprikladnim korištenjem informacija o pacijentu koje je pronašao na internetu ili društvenim mrežama. Neka izvješća su također ukazala na koristi provjere pacijenata na društvenim mrežama (naprimjer, korištenje informacija s društvenih mreža kako bi se identificirao amnestički hitni pacijent ili interveniranje kada pacijent objavljuje suicidalne objave). Međutim, postoji stvarni potencijal za brisanje profesionalne i osobne granice budući da pretraživanje sadržaja o pacijentu može biti potaknuto znatiželjom, voajerizmom, i navikom [10]. Korištenje društvenih mreža se također može negativno odraziti na izdavanje svjedodžbi i licenci za medicinskog profesionalca. Medicinski odbori imaju pravo kazniti liječnika, uključujući ograničavanje, suspendiranje ili ukidanje liječnikove licence zbog neprofesionalnog ponašanja kao što je neprikladno korištenje društvenih medija, seksualno prestupanje, narušavanja pacijentove privatnosti, zloupotrebljavanje povlastica propisivanja lijekova ili falsificiranje službenih dokumenata [10].

7. Zaključak

Kao što je i vidljivo u ovom preglednom radu, postoji mnogo neodgovorenih pitanja koji uključuju odnos društvene mreže i studenta, odnosno liječnika. U Hrvatskoj još nije napravljen znanstveni rad koji bi opisao utjecaj društvenih mreža na profesionalizam liječnika, moguće opasnosti s kojima bi se mogao susresti ili neka uputstva kojima bi se trebao voditi u korištenju ovih izrazito popularnih mreža kako bi mu pomogla da ne naruši svoj profesionalni ugled o kojem ovisi njegov budući rad s pacijentima.

Iako se korištenje društvenih mreža u zdravstvene svrhe suočava s mnoštvom nerazjašnjenih pitanja, prateći standarde kvalitete i etičkih problema u medicinskoj profesiji, njihovo korištenje nam daje ideju o njihovim prednostima u zdravstvenoj skrbi. U drugu ruku, čini se da posljedice (kako pozitivne tako i negativne) davanja mišljenja i dijeljenja informacija na društvenim mrežama (blogovi, Facebook, Twitter i sl.) o raznim zdravstvenim temama mogu utjecati na odnos između liječnika i pacijenta te tvrtke ili institucije gdje liječnik radi. Naprimjer, zamislite situaciju u kojoj liječnik izražava osobne nedoumice oko korištenja i sigurnosti cjepiva na njezinom/njegovom blogu dok u isto vrijeme provodi cijepljenja u njezinoj/njegovoj zdravstvenoj ustanovi. Na koji način bi ovakva situacija utjecala na njezin/njegov odnos s pacijentom i s institucijom u kojoj je zaposlena/zaposlen?

Postoji opći konsenzus o ključnoj ulozi koju imaju liječnici u digitalnom svijetu, i drugo, važno je uzeti obzir pozitivne i negativne posljedice korištenja društvenih mreža (profesionalne i osobne) koje ovise o ponašanju liječnika i studenata u ovoj okolini te je nužno razmatranje različitih etičkih i profesionalnih pitanja.

Općenito, društvene mreže možemo smatrati kao izvrsnu priliku za nadopunjavanje zdravstvenih aktivnosti i medicinski profesionalac - pacijent odnosa, ali više iskustva je potrebno za pronalazak pravog mjesta na kojem bi ih se moglo koristiti iako će se i to vjerojatno promijeniti. Nije jednostavan zadatak stvoriti granicu između osobnog i profesionalnog, ali je veoma važno održati transparentnost i uspostaviti jasne ciljeve korištenja usluga kada društvene mreže liječnik koristi u profesionalne svrhe. Međutim, mnoštvo pitanja ostaje neodgovoreno, naprimjer, kako upravljati identitetom u digitalnom svijetu i

gdje su granice između osobne i profesionalne prisutnosti na internetu, ili koji su odgovori na otvorena etička i legalna pitanja oko potencijalnog medicinski profesionalac - pacijent odnosa koji je uspostavljen na internetu [3]. Iako su predviđanja uvijek riskantna, čini se da će korištenje digitalnih medija nastaviti oblikovati puno budućih učeničkih karijera pa će ovo predstavljati jedinstveni izazov u našoj profesionalnoj karijeri. Prema tome, postoji rastuća potreba za stvaranjem opsežnog modela uključenja medicinskog profesionalizma u digitalnom svijetu u medicinsko obrazovanje. Ako ne odgovorimo na izazove učeničke uporabe društvenih medija, ovo će ovjekovječiti skriveni kurikulum uporabe digitalnih medija, ograničavajući korištenje digitalnih medija na probleme i rizike, a pritom ignorirajući načine na koje može poduprijeti i oblikovati medicinsku struku [3].

8. Zahvale

Prvenstveno se zahvaljujem svojoj mentorici, doc. dr. sc. Tei Vukušić Rukavina na ustupljenim materijalima, strpljenju i ljubaznosti koju mi je iskazala pri pisanju ovog diplomskog rada.

Zahvaljujem se i ostalim članovima komisije, doc. dr. sc. Ognjenu Brboroviću i dr. sc. Marjeti Majer na njihovom cijenjenom vremenu i savjetima koje su mi pružili tijekom ispravljanja ovog diplomskog rada.

Zahvalio bih se i cijeloj svojoj obitelji, mami, tati, bratu, Nani i Anti na bezuvjetnoj podršci i potpori koju su mi pružili u ovih 6 godina školovanja, bez njih bi put do završetka fakulteta bio mnogo teži.

Također, hvala kolegama, prijateljima i braći za cijeli život na 6 godina uspomena i priča koje ćemo prepričavati i pamtiti zauvijek.

9. Literatura

[1] Arash Mostaghimi i Bradley H Crotty. Professionalism in the digital age. *Annals of Internal Medicine*, 154(8):560–562, 2011.

[2] Oxford dictionaries. social media. https://en.oxforddictionaries.com/definition/social_media. Pristupljeno: 20. 4. 2018.

[3] Miguel Angel Mayer, Angela Leis, Alex Mayer, i Alejandro Rodriguez-Gonzalez. How medical doctors and students should use social media: a review of the main guidelines for proposing practical recommendations. *Stud Health Technol Inform*, 180:853–7, 2012.

[4] Kristin L Nelson, Bhavna Shroff, Al M Best, i Steven J Lindauer. Orthodontic marketing through social media networks: the patient and practitioner's perspective. *The Angle Orthodontist*, 85(6):1035–1041, 2015.

[5] Frederic W. Hafferty, Maxine Papadakis, William Sullivan, i Matthew K. Wynia. Abms definition of medical professionalism (long form). 2012.

[6] Joseph M Kaczmarczyk, Alice Chuang, Lorraine Dugoff, Jodi F Abbott, Amie J Cullimore, John Dalrymple, Katrina R Davis, Nancy A Hueppchen, Nadine T Katz, Francis S Nuthalapaty, et al. e-professionalism: a new frontier in medical education. *Teaching and learning in medicine*, 25(2):165–170, 2013.

[7] Rachel H Ellaway, Janet Coral, David Topps, i Maureen Topps. Exploring digital professionalism. *Medical teacher*, 37(9):844–849, 2015.

[8] Sean J Langenfeld, Craig Sudbeck, Thomas Luers, Peter Adamson, Gates Cook, i Paul J Schenarts. The glass houses of attending surgeons: an assessment of unprofessional behavior on facebook among practicing surgeons. *Journal of surgical education*, 72(6):e280–e285, 2015.

[9] Fatemeh Gholami-Kordkheili, Verina Wild, i Daniel Strech. The impact of social media on medical professionalism: a systematic qualitative review of challenges and opportunities. *Journal of medical Internet research*, 15(8), 2013.

[10] C Lee Ventola. Social media and health care professionals: benefits, risks, and best practices. *Pharmacy and Therapeutics*, 39(7):491, 2014.

[11] Arbona. Infografika: Tko su hrvatski facebook korisnici? www.arbona.hr/blog/internet-ili-internetski-marketing/infografika-tko-su-hrvatski-facebook-korisnici/453, 2016. Pristupljeno 20. 4. 2018.

[12] Statista. Number of monthly active facebook users worldwide as of 4th quarter 2017 (in millions). https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/, . Pristupljeno: 20. 4. 2018.

[13] Maureen McAndrew i Amelia E Johnston. The role of social media in dental education. *Journal of dental education*, 76(11):1474–1481, 2012.

[14] Lindsay A Thompson, Kara Dawson, Richard Ferdig, Erik W Black, J Boyer, Jade Coutts, i Nicole Paradise Black. The intersection of online social networking with medical professionalism. *Journal of general internal medicine*, 23(7):954–957, 2008.

[15] Statista. Number of monthly active twitter users worldwide from 1st quarter 2010 to 4th quarter 2017 (in millions). https://www.statista.com/statistics/282087/number-of-monthly-active-twitter-users/, . Pristupljeno 20. 4. 2018.

[16] S Bhola i P Hellyer. The risks and benefits of social media in dental foundation training. *British dental journal*, 221(10):609, 2016.

[17] Statista. Number of daily active instagram users from october 2016 to september 2017 (in millions). https://www.statista.com/statistics/657823/number-of-daily-active-instagram-users/, . Pristupljeno 20. 4. 2018.

[18] RSPH. Instagram ranked worst for young people's mental health. https://www.rsph.org.uk/about-us/news/instagram-ranked-worst-for-young-people-s-mental-health.html. Pristupljeno 21. 4. 2018.

[19] Wikipedia. Linkedin. https://en.wikipedia.org/wiki/LinkedIn#Publishing_platform. Pristupljeno 21. 4. 2018.

[20] P Neville i A Waylen. Social media and dentistry: some reflections on e-professionalism. *British dental journal*, 218(8):475, 2015.

[21] S Ryan Greysen, Terry Kind, i Katherine C Chretien. Online professionalism and the mirror of social media. *Journal of general internal medicine*, 25(11):1227–1229, 2010.

[22] Jeanne M Farnan, Jennifer T Higa, John AM Paro, Shalini T Reddy, Holly J Humphrey, i Vineet M Arora. Training physicians in the digital age: Use of digital media among medical trainees and views on professional responsibility and regulation. *AJOB Primary Research*, 1(1):3–10, 2010.

[23] Kendra Gagnon i Carla Sabus. Professionalism in a digital age: opportunities and considerations for using social media in health care. *Physical therapy*, 95(3):406–414, 2015.

[24] Tara Fenwick. Social media and medical professionalism: rethinking the debate and the way forward. *Academic Medicine*, 89(10):1331–1334, 2014.

[25] S Anne Moorhead, Diane E Hazlett, Laura Harrison, Jennifer K Carroll, Anthea Irwin, i Ciska Hoving. A new dimension of health care: systematic review of the uses, benefits, and limitations of social media for health communication. *Journal of medical Internet research*, 15(4), 2013.

10. Životopis

Filip Vujević je rođen u Imotskom, Republika Hrvatska, 5.2.1994. godine gdje je i pohađao Osnovnu školu Stjepan Radić i Gimnaziju dr. Mate Ujević u periodu od 2000. – 2012. godine kada upisuje Medicinski fakultet, sveučilište u Zagrebu, kojeg je završio u roku i diplomirao 2018. godine. Od stranih jezika, svakodnevno se koristi engleskim jezikom kojeg tečno priča. Slobodno vrijeme iskorištava baveći se sportom i glazbom.